Мапінг співпраці, основні тенденції та перспективи

Підготовлено експертами Білоруської Ради культури у співпраці з Данським інститутом культури, 2026

Білорусь–Україна: культурний діалог 2022–2026

DANSK KULTUR-INSTITUT
DANISH CULTURAL INSTITUTE

BELARUSIAN COUNCIL FOR CULTURE

Вступ 3
Коротко про передісторію 3
Література 4
Медіапроєкти та кампанії 12
Візуальні мистецтва 14
Фестивалі та простори для діалогу 17
Музика 23
Театр 26
Висновки та рекомендації 28

Вступ

Цей документ пропонує мапінг білорусько-української культурної співпраці у 2022–2026 роках. Він охоплює проєкти в літературі, театрі, кіно, візуальному мистецтві, медіа, фестивальних програмах і міжнародних мережах. Зібрані приклади показують не лише масштаб і різноманітність цієї співпраці, а й те, як змінився сам характер білорусько-українського культурного діалогу після 2022 року.

Значна частина цих ініціатив стала можливою завдяки волонтерській роботі, особистим коштам авторів та організаторів, краудфандингу або невеликій донорській підтримці. Водночас білорусько-українська співпраця часто розвивалася в межах ширших програм підтримки незалежної культури та міжкультурного співробітництва, а не як окремий пріоритет.

Мапінг не претендує на вичерпність: він фіксує понад шість десятків виявлених проєктів, але реальний масштаб співпраці, ймовірно, більший. Водночас навіть наявна вибірка демонструє її стійкість: десятки спільних ініціатив були реалізовані менш ніж за чотири роки в умовах війни, еміграції, обмежених ресурсів і фактичної відсутності системного міждержавного діалогу.

Мета цього документа — не лише зафіксувати вже зроблене, а й визначити, що накопичений досвід дозволяє сказати про стан білорусько-українського культурного діалогу та його подальший потенціал. Виявлені приклади показують, що існує значно ширша основа для співпраці, ніж дозволяють сьогоднішні ресурси та інституційні механізми.

Звідси випливає одна з ключових пропозицій документа: створити окрему довгострокову програму підтримки білорусько-українського культурного співробітництва — з власним фінансуванням, сталими партнерствами та підтримкою не лише окремих проєктів, а й інфраструктури діалогу

Коротко про передісторію

До 2020 року білорусько-українські культурні відносини розвивалися двома паралельними каналами. Перший був пов'язаний із міждержавними та офіційними контактами: участю в міжнародних книжкових виставках і ярмарках, днях культури, програмах посольств і державних культурних інституцій. Другий формувався в незалежному культурному полі — через фестивалі, авторські та мистецькі ініціативи, незалежні майданчики та спільні проєкти, які виникали безпосередньо між професійними спільнотами.

Після подій 2020 року ці відносини почали суттєво змінюватися. Українська інтелектуальна та культурна спільнота відкрито висловила солідарність із білоруським суспільством, а білоруська культура стала помітнішою в незалежному українському культурному просторі. Свідченням цього

стали, зокрема, видання книги Ії Ківи «Ми прокинемось іншими...», присвяченої білоруському досвіду трансформації та опору, та виставка білоруського опору «Кожны дзень» у київському комплексі «Мистецький Арсенал», яка об'єднала роботи понад 50 білоруських та українських митців.

Водночас Україна стала однією з важливих країн релокації білоруських культурних діячів. Це змінило сам характер контактів: географічна близькість і безпосередня присутність білоруських митців та менеджерів в українському культурному середовищі сприяли виникненню нових професійних та особистих зв'язків. Так формувалася мережа контактів, яка згодом стала однією з основ білорусько-української культурної співпраці в умовах повномасштабної війни.

Після початку повномасштабної російської війни проти України у 2022 році міждержавний канал культурного співробітництва фактично припинився. Однак мережі, сформовані в незалежному культурному полі, не зникли. Навпаки, в умовах війни вони набули нового значення — як канали солідарності, взаєморозуміння та спільного осмислення досвіду Білорусі та України.

Далі зібрані проєкти згруповані за шістьма основними сферами: література, медіа, візуальні мистецтва, фестивалі та простори для діалогу, музика і театр. Таке групування дозволяє не лише побачити різноманітність ініціатив, а й визначити найбільш стійкі форми білорусько-української взаємодії.

Література

Літературний обмін між Білоруссю та Україною останніми роками розвивається в обох напрямках: білоруські автори входять в український літературний простір, а українські твори перекладаються та видаються білоруською мовою. Водночас переклад дедалі частіше виходить за межі власне літературної практики. Він стає інструментом культурної комунікації, передачі досвіду війни та репресій, взаємного пізнання та формування спільного простору пам'яті.

Особливо виразно це видно у творах, пов'язаних із війною, політичним насильством, пам'яттю та досвідом опору. Український досвід стає частиною сучасного білоруського культурного контексту, тоді як білоруські автори через переклади отримують можливість бути присутніми в українському культурному просторі як самостійні голоси з власним історичним і сучасним досвідом.

Наведені нижче приклади показують кілька взаємопов'язаних тенденцій: переклад української літератури білоруською як форма солідарності та культурного зближення; присутність білоруської літератури в українському просторі; формування спільного наративу про війну та репресії; а також поступове переосмислення білорусько-української історії як взаємопов'язаного досвіду.

Видання «Словника війни» Остапа Сливинського в перекладі з української на білоруську мову Ірини Герасимович (Галіяфы, 2023, у межах проєкту 33 books for another Belarus)

Документально-літературний проєкт українського поета, перекладача та есеїста **Остапа Сливинського**, започаткований у перші місяці після повномасштабного російського вторгнення в Україну у 2022 році. Сливинський був волонтером у Львові та слухав історії людей, які тікали від війни; згодом почав записувати ці свідчення та організовувати їх навколо окремих слів, значення яких війна радикально змінила.

Білоруський переклад робить український досвід війни частиною безпосереднього культурного діалогу між білорусами та українцями. Особливо важливо, що книга досліджує, як війна змінює значення звичайних слів: у білоруській мові вони починають резонувати з власним досвідом страху, втрати, вигнання, солідарності та життя в нестабільності.

Безкоштовно завантажити PDF книги можна тут.

Видання роману «Солодка Даруся» Марії Матіос у перекладі з української на білоруську мову (Pflaumbaum, 2023)

Трагічна сімейна сага відбувається у 1930–1970-х роках на Буковині — регіоні на українсько-румунському прикордонні, де протягом кількох десятиліть змінюються влади та державні кордони. У центрі історії — звичайні люди, чиї долі виявляються зламаними війною, репресіями та діями державної системи. Авторка підкреслює, що «рука керівництва» дотягнеться навіть до найвіддаленіших куточків краю і зробить непоправне.

Для білоруського читача цей сюжет набуває додаткової актуальності: досвід Буковини дозволяє побачити, як велика політика та зміна режимів проникають у життя найзвичайніших людей. Переклад, таким чином, створює можливість співвіднести український історичний досвід із білоруським.

Ініціаторкою видання стала нобелівська лауреатка Світлана Алексієвич, перекладач тексту — анонімний.

Видання роману «Діти Аліндарки» Альгерда Бахаревича в перекладі українською мовою («Стилос», 2025, переклад Лесика Панасюка та Дарини Гладун)

Це перший переклад роману Бахаревича українською мовою і важливий крок у представленні одного з ключових сучасних білоруських прозаїків в українському літературному просторі.

Значення видання посилюється його рецепцією: книга отримала широкий розголос і увійшла до списку найкращих книг року в Україні за версією Українського ПЕН. Це показує, що білоруська література може бути цікавою в Україні не лише в контексті політичної солідарності, а й як самостійне літературне явище.

Переклад також створює можливість для українського читача познайомитися з Білоруссю через сучасну літературу, а не лише через політичний дискурс.

Премія Карлоса Шермана, вручена білоруському поетові Андрію Хадановичу за переклад української поезії

Премія за найкращу перекладну книгу, заснована на честь видатного літературного перекладача Карлоса Шермана, присуджується в Білорусі з 2016 року. Її організаторами є Благодійна ініціатива «Вяртанне», Міжнародний союз білоруських письменників та Білоруський ПЕН.

Для білоруського літературного простору ця нагорода означає не лише визнання майстерності перекладача, а й значущість перекладу як способу створення зв'язків між літературами та культурами. Тому символічно, що головними зарубіжними поетичними книгами 2023 року для білорусів стали «Інше ім'я любові» та «Месопотамія» Сергія Жадана.

Білоруси можуть читати українську літературу і без перекладу. Однак відтворення твору білоруською мовою, особливо поетичного, вводить його в іншу мовну та культурну систему. Сам факт визнання таких перекладів білоруською професійною літературною премією свідчить про значущість української літератури для сучасного білоруського літературного поля.

Премія Наталії Арсеньєвої (2025) Сергію Прилуцькому, білоруському поетові та громадянину України, за поетичну книгу про війну «Нічого страшного»

Повномасштабне вторгнення Сергій Прилуцький зустрів у Бучі. Він жив там із сім'єю неподалік від Гостомельського аеропорту і близько двох тижнів перебував в умовах російської окупації, після чого сім'ї вдалося евакуюватися.

Тому поет пише про війну не як зовнішній спостерігач: він описує реальність, частиною якої став сам. Особливо важливо, що цей досвід проговорюється білоруською мовою. Білоруська тут стає мовою свідчення про російську війну проти України, а також мовою співпереживання та солідарності.

Для білоруської культури це важливий спосіб включення українського досвіду у власний культурний простір і водночас спосіб показати відмінність між білоруською культурою та політикою режиму. У 2025 році журі премії Наталії Арсеньєвої — однієї з головних нагород за білоруськомовну поезію — присудило її Прилуцькому за «Нічого страшного» з формулюванням «за голос людської любові в час війни та безлюдяності».

Таким чином, український воєнний досвід входить у сучасну білоруську поезію не як зовнішня тема, а як частина актуального білоруського літературного досвіду.

Добірка української поезії в перекладі білоруською мовою *Make Poetry, not War*, опублікована в інтернет-журналі Taubin до річниці початку повномасштабної війни

Проєкт об'єднує переклади сучасної української поезії білоруською мовою. У добірці представлені тексти Максима Кривцова, Остапа Сливинського, Артура Дроня та інших авторів у перекладі білоруських поетів, зокрема Андрія Хадановича.

На відміну від окремого книжкового видання, цей проєкт показує роль незалежних літературних медіа у підтримці білорусько-українського культурного діалогу. Поезія тут виступає як форма солідарності, опору та збереження людських зв'язків під час війни.

Книга Ігоря Аліневича «Їду в Магадан» у перекладі українською мовою Ірі Стасюк (2023)

Це тюремний нонфікшн, написаний Аліневичем під час його першого ув'язнення у 2010–2015 роках. У книзі він описує білоруську каральну та пенітенціарну систему, тюремний побут, механізми тиску та власний досвід політичного ув'язнення. Вперше книга вийшла у 2013 році і того ж року отримала першу премію імені Францішка Аляхновіча за найкращий твір, написаний у в'язниці.

Український переклад і друк у 2023 році організував білоруський доброволець та анархіст Євген Журавський («Салам»), який тоді воював в Україні; переклад зробила Іра Стасюк, редагував Олексій Соляник.

Тут літературний переклад виконує виразну інформаційно-просвітницьку функцію: він допомагає українському суспільству краще зрозуміти білоруську репресивну систему та її механізми.

Доля Ігоря Аліневича символічна для новітньої історії Білорусі: вперше його засудили у 2011 році на 8 років, у 2015-му він вийшов за помилуванням, а у 2020 році був знову затриманий. У грудні 2021 року його засудили до 20 років колонії посиленого режиму у «справі анархо-партизан».

Документальна книга білоруських журналістів Катерини Андреєвої та Ігоря Ілляша «Білоруський Донбас» (Харків, Фоліо, 2020 — російськомовне видання; 2021 — видання українською мовою)

Книга стала результатом багаторічного журналістського розслідування участі білорусів у війні на Донбасі. Автори розмовляли з білорусами, які опинилися по різні боки фронту, та досліджували роль білоруських спецслужб, державних структур і особисто Лукашенка в контексті війни на сході України.

Ще задовго до повномасштабного вторгнення книга показала, що війна в Україні не була для Білорусі далекою чужою подією: білоруси брали участь

у ній по обидва боки фронту, а сама Білорусь була залучена до політичних і силових процесів навколо конфлікту.

У Білорусі книга була визнана «екстремістською» та заборонена. Катерина Андреєва — одна з відомих білоруських журналісток-політв'язнів. Після п'ятирічного ув'язнення її примусово вивезли з Білорусі; її чоловік і колега Ігор Ілляш засуджений до 4 років колонії за «дискредитацію Республіки Білорусь» і «сприяння екстремістській діяльності» та досі перебуває у в'язниці в Білорусі.

Книга віршів Дмитра Строцева «Український іконопис: поетичний репортаж 2014–2025 років» у перекладі українською мовою (Київ, Дух і Літера, 2025). Перекладачі — Наталія Бельченко, Вікторія Вакуленко та Сергій Жадан

Це друга українська книга білоруського поета Дмитра Строцева; перша — «Пил, що танцює» — вийшла у 2020 році. До нової книги увійшли вірші, написані протягом понад десяти років — від Майдану та початку війни у 2014 -му до 2025 року.

Сам Строцев визначає таку форму як «поетичний репортаж»: поезія тут працює як безпосередня фіксація події, людського голосу та стану.

Книга важлива своєю тривалою часовою перспективою: це поетична хроніка відносин білоруського автора з Україною протягом 2014–2025 років. У цьому сенсі «Український іконопис» показує зворотній напрямок культурного обміну: український читач отримує можливість побачити Україну через погляд білоруського поета, який стає не лише об'єктом представлення, а й інтерпретатором українського досвіду.

Поетична книга-фотоальбом Алеся Плоткі, Алеся Пілецького та Станіслава Крупажа Bloodlands 20/22 Belarus/Ukraine (Лондон, Skaryna Press, 2023) та її українська версія «Сож» (Дрогобич, Коло, 2025, переклад В'ячеслава Левицького)

Проєкт поєднує поезію та фотографію. У його центрі — «криваві землі» Білорусі та України, їхні різні історичні траєкторії та сучасні шляхи деколонізації. Окрім авторських творів, білоруське видання містить переклади українських літераторів: Івана Семесюка, Тані Радзівонової, В'ячеслава Левицького, Лесика Панасюка та Angie Siveria.

Українська версія отримала назву «Сож» — на честь річки, яка поєднує Білорусь та Україну і водночас стає метафорою кордону, переходу та «сірої зони» між двома просторами.

Проєкт важливий тим, що виходить за межі власне літературного обміну та створює спільний білорусько-український візуально-літературний простір. У «Сожі» відбувається не просто переклад, а відтворення та переосмислення проєкту для іншої аудиторії: В'ячеслав Левицький працював із текстом як із живим літературним матеріалом, подекуди пропонуючи власні інтерпретаційні рішення, з якими автор погодився.

Переклади української поезії, що публікуються видавництвом hochroth Minsk

Незалежне білоруське видавництво hochroth Minsk, засноване поетом і видавцем Дмитром Строцевим у Берліні, систематично знайомить білоруськомовних читачів із сучасною українською поезією. У 2023–2026 роках вийшли чотири книжки: «Інше ім'я любові» Сергія Жадана (2023, переклад Андрія Хадановича), «Human Right (Право людини)» Юрія Іздрика (2025, переклади Алеся Плотки та Наталії Русецької), «Крик на териконі» Максима Кривцова (2026, переклад Ольги Єрмалаєвої Франко) і «Речі, за які можна триматися» Ірини Шувалової (2026, переклад Андрія Хадановича). Ці автори представляють різні покоління та мистецькі напрями сучасної української літератури, але їхню творчість об'єднує увага до людської гідності, свободи, любові, пам'яті, втрати й пошуку опори в часи історичних потрясінь. Для білоруського читача особливо значущим може бути співзвуччя українського досвіду війни та спротиву з білоруським досвідом репресій, вигнання й боротьби за збереження власної ідентичності.

#FreeAllWords

Міжнародний літературний і перекладацький проєкт, заснований під егідою Європейської ради письменників (European Writers' Council, EWC) з ініціативи Міжнародного союзу білоруських письменників, швейцарського об'єднання авторів і перекладачів A*dS та норвезької спілки письменників Forfatterforbundet. Ініціатива спрямована на підтримку білоруських та українських авторів, які працюють в умовах війни, вимушеної еміграції, політичних репресій, цензури. Проєкт забезпечує гонорари письменникам і перекладачам, переклади літературних творів іноземними мовами, а також їх поширення серед міжнародної аудиторії.

За даними 2025 року, у межах проєкту було зібрано й перекладено 212 текстів 46 білоруських та українських авторів 50 мовами за участю 51 перекладача з 21 країни. Проєкт сприяє збереженню й розвитку білоруської та української літератур, їхній міжнародній видимості, професійній підтримці авторів і перекладачів, а також культурній солідарності між Білоруссю, Україною та європейською літературною спільнотою.

Перекладацька майстерня: українська література 1920–1930-х років і сучасності

Тематична зустріч Перекладацької майстерні Білоруського ПЕНу під керівництвом поета й перекладача Андрія Хадановича, присвячена українській літературі — від «Розстріляного відродження» 1920–1930-х років до сучасної воєнної поезії.

Запрошена експертка, українська літературознавиця Ярина Цимбал, представила міжнародний проєкт реконструкції втраченого роману «Югурта» репресованого українського письменника Майка Йогансена. До роботи над реконструкцією та перекладом твору різними мовами

долучився й білоруський перекладач Андрій Хаданович. У межах майстерні учасники також аналізували білоруські переклади творів українського футуриста Ґео Шкурупія, зокрема повісті «Штаб смерті» в перекладі Мирона Вітушки, а також поезії сучасних українських авторів — Максима Кривцова, поета й військовослужбовця, який загинув на війні, та Валерія Пузіка, письменника, художника й військовослужбовця.

Діяльність перекладачки Ольги Єрмалаєвої Франко

Білоруська перекладачка Ольга Єрмалаєва Франко (Воля Франко) займається популяризацією української літератури й культури в Бразилії. У співавторстві з Патерсоном Франко Костою (Paterson Franco Costa) переклала португальською мовою три книжки українських письменників: «Вірші з бійниці» Максима Кривцова (2025), «Гемінґвей нічого не знає» Артура Дроня (2026) і «Погляд Медузи» Любка Дереша (2026). Усі видання вийшли у видавництві Editora Rua do Sabão за підтримки програми Translate Ukraine. Також виступила співорганізаторкою та перекладачкою Днів українського кіно (2026), які охопили вісім міст Бразилії, і мультимедійних виставок, присвячених творчості Максима Кривцова (2025–2026). Її діяльність сприяє міжнародному просуванню української літератури й культури, а також розвитку білорусько-українського культурного співробітництва.

«Пакаленне Чарнобыля / Покоління Чорнобиля» — білорусько-українська літературна антологія (Pflaumbaum, 2026)

Білорусько-український літературний проєкт незалежного жіночого видавництва «Пфляумбаум», приурочений до 40-річчя аварії на Чорнобильській АЕС. Упорядницями антології виступили білоруська письменниця Вольга Костюк та українська дослідниця культури, кураторка й письменниця Катерина Ботанова. Видання об'єднало 20 художніх і публіцистичних текстів білоруських та українських авторок, серед яких Вольга Гапєєва, Таня Артимович, Вольга Бубич, Вольга Єрмалаєва-Франко, Ярина Груша, Тамара Гундорова, Світлана Матвієнко та інші. Білоруські тексти відбиралися через відкритий конкурс, на який надійшли 42 заявки. Антологія вийшла у Вільнюсі у 2026 році, тексти опубліковані мовами оригіналів — білоруською та українською. Особливість проєкту — у спільному осмисленні Чорнобильської катастрофи з двох національних перспектив: білоруські та українські авторки звертаються до спільної історичної травми, досліджуючи теми екологічної катастрофи, колективної пам'яті, втрати дому, вимушеної міграції та політичного спротиву.

«Antares. Антологія українського Розстріляного відродження»

Білорусько-український літературний проєкт, присвячений збереженню й популяризації спадщини українських письменників 1920–1930-х років, які стали жертвами сталінських репресій. Упорядник антології — білоруський поет і перекладач Алесь Плотка, видавець — ініціатива «Пурпурова майстерня». У книжці вперше білоруською мовою під однією обкладинкою

зібрані твори 26 українських авторів, серед яких Микола Зеров, Михайль Семенко, Майк Йогансен, Ґео Шкурупій і Микола Хвильовий. Поезія представлена у двомовному форматі — українські оригінали поруч із білоруськими перекладами. Над перекладами працювали Єва Орлова, Ганна Янкута, Мікола Грешний, Віктор Жибуль, Артур Комаровський та інші. Окрема особливість — включення історичного перекладу білоруського поета Алеся Дудара, розстріляного в 1937 році, який свідчить про давні літературні зв'язки між двома країнами.

У співпраці з українською студією Audiostories Production (Львів) створено також білоруськомовну аудіоверсію «Antares», у якій твори в перекладі Алеся Плотки звучать у його власному виконанні. Аудіоальбом вийшов 15 жовтня 2026 року й доступний на Bandcamp. Проєкт актуалізує спільний білоруський та український досвід знищення національних культурних еліт радянським режимом, відновлює історичну тяглість літературних контактів і розвиває сучасну білорусько-українську співпрацю в галузі перекладу, книговидання та аудіолітератури.

Видання української літератури в білоруському видавництві Skaryna Press (Лондон, 2022–2026)

Білоруське видавництво Skaryna Press, засноване в Лондоні, від початку своєї діяльності приділяє увагу перекладам української літератури білоруською мовою. Першою книжкою видавництва у 2022 році стали «Бейрутські оповідання» Агатангела Кримського — класика української літератури, видатного сходознавця, одного із засновників Академії наук України, який мав, зокрема, білоруське коріння. Твір, уперше опублікований у 1906 році, знайомить читача з багатокультурним і багатомовним світом Близького Сходу, порушуючи питання національної ідентичності, культурного розмаїття та колоніалізму. Білоруський переклад Владислава Горбацького був номінований на українську перекладацьку премію Drahomán Prize.

У 2023 році Skaryna Press перевидало «Anarchy in the UKR» Сергія Жадана в оновленому білоруському перекладі Олега Жлутки (перше білоруське видання вийшло в Мінську у 2012 році). Це автобіографічна проза про пізньорадянську та пострадянську Україну, становлення нового покоління, пошуки свободи й переосмислення власного минулого.

У 2026 році видавництво випустило «Гемінґвей нічого не знає» Артура Дроня — одну з найпомітніших українських книжок про сучасну війну, відзначену премією імені Юрія Шевельова за найкращу книжку есеїстики 2025 року. Автор, який у 2022 році долучився до ЗСУ, отримав поранення на фронті, пише про війну з особистого досвіду, показуючи фронтовий побут, страх, смерть, дружбу, віру й любов без героїчного пафосу. Книга стала бестселером в Україні й у 2026 році перекладається іноземними мовами, зокрема білоруською.

Ці видання представляють українську літературу різних епох — від класики початку XX століття до сучасної воєнної прози. Вони допомагають

білоруському читачеві глибше познайомитися з українською історією, культурою та суспільним досвідом, а також осмислити близькі для обох країн питання національної ідентичності, деколонізації, історичної пам'яті й боротьби за свободу.

Медіапроєкти та кампанії

Переосмислення взаємних уявлень і створення простору для прямої розмови — важливі аспекти співпраці в медіа. Частина ініціатив працює з тим, як Білорусь і білоруси представлені в українському інформаційному просторі, інші — зі спільною історією, мовою, пам'яттю, русифікацією та сучасним досвідом війни й еміграції. Медіа тут виступають не просто каналом поширення інформації, а інструментом, який допомагає коригувати спрощені образи та показувати складнішу картину відносин між двома спільнотами.

Окремо важливо, що в цьому блоці присутні різні рівні комунікації: від широких інформаційних кампаній до тривалих інтерв'ю, подкастів та регулярних видань. Це дозволяє працювати і з масовою аудиторією, і зі складнішими темами, які потребують часу та нюансованого обговорення. Особливу роль відіграють формати, у яких білоруські та українські голоси присутні на рівних, а розмова ведеться на національних мовах і не уникає розбіжностей.

У результаті медійні проєкти формують важливий пласт відносин — простір взаємного пояснення. Вони допомагають зробити білоруську тематику частиною українського публічного поля, а український досвід — частиною білоруської культурної та інтелектуальної розмови. Тут особливо помітний перехід від одностороннього інформування до складнішого формату, де сторони не лише розповідають про себе, а й вчаться слухати, уточнювати та співвідносити власні досвіди.

Інформаційна кампанія #BelaruswithUkraine

Кампанія з формування негативного ставлення білорусів до російської військової агресії проти України була ініційована низкою білоруських незалежних організацій і координувалася Білоруською Радою культури. З початку березня 2022 року команда проєкту систематично документувала історії допомоги, підтримки та співпраці білорусів і українців в умовах війни.

У межах кампанії створювалися інфографіка «Білоруси — не режим», відеоролики, анімація, а також інтерв'ю з відомими білорусами та українцями. У сукупності ці матеріали показували масштаб білорусько-української солідарності та протистояли спрощеному сприйняттю білоруського суспільства як співучасника російської агресії. Сумарне охоплення матеріалів про допомогу білорусів українцям в українських медіа та пабліках становило понад 3,2 млн користувачів.

Таким чином, кампанія стала однією з перших системних медійних відповідей на проблему сприйняття білорусів в українському інформаційному просторі після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

Медіапроєкт «Тризуб і Погоня» культурно-просвітницького порталу «Будзьма беларусамі!»

Через популярний історичний формат проєкт розповідає про спільне минуле білорусів та українців без російської імперської оптики. Відео показують як спільні елементи історії, так і відмінності у формуванні білоруських та українських національних наративів, допомагаючи сприймати Білорусь та Україну як дві самостійні, але історично близькі культури.

Ведуча Катерина Вадановаса та автор концепції Алесь Кіркевич перекладають складні теми державності, національного відродження, символів та історичної пам'яті мовою, зрозумілою широкій аудиторії. Це дозволяє виводити білорусько-українську історичну тематику за межі академічної дискусії та робити її частиною популярного культурного контенту.

Важлива особливість проєкту — доступний медійний формат. У сучасному контексті «Тризуб і Погоня» виконує функцію інструменту взаємного пізнання та деімперіалізації історичного погляду — без посередництва російського історичного наративу.

Велике інтерв'ю Алеся Плоткі на YouTube-каналі Ukraïner

Один із прикладів виходу білоруської культурної тематики у великий український медійний формат. Майже двогодинна розмова відбулася в межах проєкту «Мовне питання», де окрема увага приділяється мовам, яким загрожує зникнення в Україні, зокрема білоруській.

У цьому випуску розмова ведеться українською і будується навколо білоруського досвіду: репресій, русифікації та культурних втрат, сучасних викликів еміграції та політичного тиску, а також змін у мовній ситуації. Окреме місце займає тема перекладу як способу культурного діалогу та взаєморозуміння.

Білорусько-український подкаст Rakamakafo

Подкаст, який виходить із 2024 року та будується як розмова двох людей із різних країн, які зустрілися в еміграції та виявили багато спільного у своєму досвіді. Його задум виник із спільного для багатьох білорусів розуміння нестачі контенту, який би об'єднував, пояснював, давав можливість поміркувати та прислухатися. Співавтори — українка Ірина Домненко, фахівчиня зі стратегічних комунікацій, освіти та культурної деколонізації, та Сергій Кастрама — білоруський громадянський активіст і проєктний менеджер із Праги.

Принципово важлива особливість проєкту — ведучі розмовляють українською та білоруською. Теми також лежать на перетині двох досвідів.

Автори обговорюють і складні, часом болючі розбіжності в історичному досвіді, політиці та взаємному сприйнятті. Наприклад, окремі випуски присвячені тому, чим відрізняється білоруська та українська пам'ять про Чорнобиль, як війна змінила українську культуру, як розвивати контент національними мовами та як дивитися на російську культурну спадщину з деколоніальної перспективи.

Таким чином, Rakamakafo створює не просто медійний контент про Білорусь та Україну, а простір рівної розмови, у якому дві мови, два суспільства та два історичні досвіди можуть безпосередньо зустрічатися й обговорювати як спільне, так і відмінне.

Газета «Вісник»

«Вісник» — волонтерська україномовна газета про Білорусь та білорусів, яка регулярно виходить в Україні. Видання працює як інформаційний майданчик Центру співпраці білорусів та українців і висвітлює теми білоруського громадянського суспільства, політв'язнів та репресій, білоруської історії, волонтерських ініціатив, діяльності білоруських добровольців в Україні та контактів між двома спільнотами.

Станом на липень 2026 року вийшло 53 номери. Газета існує в друкованій та електронній версіях, а наклад друкованих випусків формується за рахунок пожертв. Основний онлайн-майданчик газети — її Telegram-канал.

Газета регулярно вводить білоруську тематику в український інформаційний простір і формує послідовну картину Білорусі через історії людей, громадянські ініціативи, культурну пам'ять та сучасні події. Особливо важливо, що це україномовне видання: білоруські теми стають частиною звичайного українського медійного читання, а не залишаються всередині білоруської спільноти.

Візуальні мистецтва

Білорусько-український культурний діалог у візуальних мистецтвах розвивається не в одному, а одразу в кількох форматах. Одні проєкти працюють як свідчення та форма солідарності — наприклад, фотографічний проєкт Євгена Журавського або «вишиванка/виживанка» Руфіни Базлової. Інші створюють інфраструктуру для довгострокової співпраці — як Antiwarcoalition.art чи резиденції Mochnarte. Ще один важливий напрям — участь білоруських митців у великих міжнародних та українських проєктах, де білоруський досвід стає частиною ширшої розмови про війну, пам'ять, імперію, міграцію та деколонізацію.

Ці приклади свідчать про поступовий перехід від разових жестів підтримки до більш стійких професійних зв'язків. Важливо, що співпраця відбувається не лише через демонстрацію готових творів, а й через спільну роботу, резиденції, кураторські мережі, архіви, міждисциплінарні проєкти. Таким чином, візуальне мистецтво стає не лише засобом висловлювання, а й простором, де формуються нові зв'язки між культурними спільнотами.

Міжнародний мистецький рух Antiwarcoaliton.art

Antiwarcoalition.art функціонує одночасно як відкритий архів антивоєнного мистецтва та мережа солідарності. Важливою частиною діяльності стали офлайн-проєкти, зокрема виставка «Відчуття безпеки» у Харкові — місті, яке стало одним із символів українського опору. Проведення виставки безпосередньо в умовах війни надало проєкту додаткового значення як формі культурної присутності та підтримки. «Відчуття безпеки» отримала міжнародне визнання та була номінована на Національну премію України імені Тараса Шевченка — одну з найпрестижніших культурних нагород країни.

Білоруські митці на Київській бієнале — 2025

Серед учасниць — мисткині Марина Напрушкіна, Воля Сасновська та Ала Савашевич — авторки, які сьогодні працюють у міжнародному контексті та за межами Білорусі.

Білорусь у межах проєкту не представлена як держава чи окрема культурна сцена, але присутня через незалежних митців як частина ширшого східноєвропейського та пострадянського досвіду. У такому форматі білоруське висловлювання включається до спільної розмови про війну, імперію, пам'ять та деколонізацію — разом з українськими та іншими європейськими авторами, а не в ізоляції. Це важливо як приклад моделі, у якій білоруське мистецтво не ізолюється в окрему «білоруську тему», а стає частиною спільної розмови про досвід Східної Європи.

Сама Київська бієнале 2025 року також була побудована не як одна центральна виставка, а як мережевий проєкт у різних містах і країнах, який поєднував мистецькі події з дискусіями та політичним мисленням. У цьому контексті участь білоруських митців стала формою включення білоруського досвіду в транснаціональний культурний діалог регіону.

Виставка «Dom Możliwy / A Possible Home» (Познань, 2025)

Білорусько-українсько-польська виставка, що проходила в Познані у грудні 2025 року, об'єднала митців із Білорусі, України та Польщі, чий особистий та професійний досвід пов'язаний із цим містом. У центрі проєкту була тема дому — як місця, яке людина обирає сама або змушена шукати заново через війну, переїзд, еміграцію та втрату попереднього життя. Водночас виставка зверталася до питань адаптації, співіснування та створення нових спільнот.

Познань займає особливе місце в житті білоруської мистецької спільноти: тут сформувалися середовища, що об'єднують митців різних поколінь, а білоруська мистецька сцена активно взаємодіє з польськими колегами. Це робить місто природним простором зустрічі і для українських митців. У цьому сенсі A Possible Home можна розглядати як приклад культурного діалогу, що народжується зі спільного досвіду переміщення та життя в еміграції. Мистецтво тут стає мовою розмови про втрату та приналежність, солідарність і здатність будувати нову спільноту за межами колишнього дому.

Мистецькі резиденції Mochnarte за участю білоруських та українських митців

Мистецькі резиденції Mochnarte — незалежна ініціатива на Підляшші, заснована у 2022 році як простір для сучасних митців, кураторів та культурних діячів із Білорусі, України, Польщі та інших країн. Особлива увага тут приділяється авторам в еміграції та тим, чия робота обмежена війною або політичними репресіями. За кілька років у Mochnarte побувало понад 50 учасників, а сама резиденція стала місцем для роботи, відпочинку, обміну досвідом та створення нових проєктів.

Українські та білоруські митці тут працювали з темами кордону, війни, втрати, міграції та пам'яті. Показовий епізод — одночасне перебування в резиденції білоруського митця Змітра Жавнова та української мисткині Террі Нейдорф: вони розмовляли своїми мовами — білоруською та українською, — але легко розуміли одне одного. Саме з цього досвіду в Mochnarte виникла ідея розвивати резиденцію як платформу для діалогу між білоруськими та українськими митцями.

Виставка Євгена Журавського «Через фотоплівку. Повсякденність воїнів» (Варшава, Музей Вільної Білорусі, 2025 — простір "Карма", 2026)

Фотопроєкт Євгена Журавського, бійця Полку Каліноўскага з позивним «Салам». Із весни 2023 року він знімає на плівку повсякденність білоруських добровольців в Україні — навчання, очікування, побут, короткі моменти відпочинку та життя між бойовими завданнями. Автор свідомо уникає героїзації та романтизації війни, показуючи її через звичайний людський досвід.

Проєкт важливий тим, що документує білоруську присутність в Україні зсередини та від першої особи. Це історія білорусів, які безпосередньо беруть участь в обороні України. Фотографія стає формою свідчення та пам'яті, яка зберігає людський вимір війни і водночас робить видимим інший білоруський досвід — принципово відмінний від ролі білоруського режиму в російській агресії.

«Вишиванка / Виживанка» Руфіни Базлової для Володимира Зеленського

У серпні 2022 року, до Дня Незалежності України, Володимир Зеленський з'явився у вишиванці з орнаментом, створеним білоруською мисткинею Руфіною Базловою. Візерунок поєднував традиційну мову вишивки з образами сучасної війни: танками, колоссям та людьми, які тримаються за руки.

Таким чином, традиційне декоративне мистецтво було перетворене на засіб сучасного наративу про війну, опір та єдність. Для Базлової це стало продовженням її мистецької практики The History of Belarusian Vyzhyvanka, у якій вона використовує вишивку для фіксації подій та образів білоруських протестів 2020 року.

Цей приклад особливо показовий для білорусько-українського контексту: білоруська мисткиня використовує форму, пов'язану з національною традицією, щоб висловити солідарність з українським суспільством і перенести досвід сучасної політичної та воєнної реальності мовою народного мистецтва.

Фотовиставка «Полк Калиновського: Довга подорож додому»

Разом із пресслужбою Полку імені Кастуся Калиновського громада «Калиновці» підготувала пересувну виставку «Полк Калиновського: Довга подорож додому». У серпні 2026 року вона була представлена в Центрі сучасного мистецтва Запоріжжя, а 8–21 вересня — у Великій лаврській дзвіниці Києво-Печерської лаври. У листопаді виставка переїхала до львівського «Будинку воїна», продовживши знайомити українську аудиторію з досвідом білоруських добровольців.

Експозиція показує бойовий шлях і повсякдення білоруських добровольців: тренування, побут, життя на позиціях і пам'ять про загиблих. Важливим елементом художнього рішення стали картонні коробки, які супроводжували військовослужбовців під час переїздів. Вони уособлюють втрату дому, вимушену мобільність і надію на повернення до Білорусі. Після показу в Запоріжжі залишені відвідувачами шеврони, значки й підписи на коробках стали частиною наступної експозиції.

Виставка представляє білоруських добровольців через їхні особисті історії та досвід. Так документальна фотографія стає засобом збереження пам'яті й розмови з українською аудиторією про білоруську присутність у спільній боротьбі за свободу.

Фестивалі та простори для діалогу

У цьому розділі особливо добре видно, що білорусько-український культурний діалог виходить за межі окремих творів і подій. Він формується через роботу з історичною пам'яттю, освіту, мовні ініціативи, міську присутність і створення фізичних місць для зустрічей. Важливо, що білоруська культура в цих випадках вбудовується у ширший український суспільний і культурний контекст.

Ще одна помітна тенденція — поступовий перехід від символічних жестів та разових акцій до триваліших форм співпраці. З'являються ініціативи, які поєднують культуру з освітою, медіа, резиденціями, збереженням пам'яті та практичною солідарністю. Окреме значення мають майданчики, де можна відкрито говорити, зокрема, про складні теми — недовіру, відповідальність, різний історичний досвід і майбутнє відносин.

Урочистості на честь Битви під Оршею та князя Костянтина Острозького в Києві

У 2023–2025 роках у Києво-Печерській лаврі послідовно відбувалися заходи, присвячені річницям Битви під Оршею та пам'яті князя Костянтина Острозького.

У 2023 році, до 509-ї річниці, було відкрито меморіальний барельєф на його честь; у 2024-му, на 510-ту річницю, відбулися офіційні урочистості за участю митрополита Епіфанія; а у 2025 році, до 511-ї річниці, акцент було зроблено на символічному та історичному вимірі пам'яті — з літіями, вшануванням та презентацією відновлених хоругв війська Острозького.

8 вересня 2026 року традиція вшанування Оршанської перемоги продовжилася в Києво-Печерській лаврі. У події до 512-ї річниці битви брали участь воїни Полку Калиновського, члени громади «Калиновці» та волонтери. Урочистості розпочалися з панахиди за білорусами, які загинули в російській війні проти України. Біля пам'ятного барельєфа Костянтину Острозькому на стіні Успенського собору відбулася церемонія вручення нагород Міжнародного легіону ГУР Міністерства оборони України, після якої відкрилася фотовиставка «Полк Калиновського: Довга подорож додому». Так пам'ять про перемогу 1514 року була пов'язана із сучасним досвідом білорусько-української солідарності.

Послідовність цих подій свідчить, що пам'ять про Битву під Оршею та постать Острозького поступово закріплюються в українському культурному та меморіальному просторі й розглядаються також як частина спільної української та білоруської історії.

Культурна панель на Форумі Острозьких у Львові (2025)

Білорусько-український Форум імені Острозьких у 2025 році відбувся вже вчетверте, але вперше в його програмі з'явилася окрема культурна панель. Форум об'єднує понад 100 учасників із Білорусі, України та інших європейських країн для обговорення безпеки, демократичного розвитку та майбутнього білорусько-українських відносин.

Дискусія «Співпраця України та Білорусі в культурі: деколоніальний вимір», організована Білоруською Радою культури, винесла в цей діалог питання мови, пам'яті, ідентичності, спільної історії та культурної співпраці.

Важливо, що дискусія дозволила не лише зафіксувати взаємну зацікавленість і готовність до співпраці, а й відкрито проговорити проблеми: зруйновані зв'язки, недовіру, нестачу системного діалогу та відсутність спільної стратегії. Сам факт появи такої розмови на великому білорусько-українському інтелектуальному майданчику свідчить про поступове розширення культурного виміру двосторонніх відносин.

Вулиця Короткевича в Києві

Вулиця імені Володимира Короткевича з'явилася в Києві в межах ширшого процесу декомунізації та переосмислення міської топоніміки, який особливо активізувався після початку повномасштабної війни у 2022 році. Київська влада масово перейменовувала вулиці, позбавляючись радянських та російських назв і водночас звертаючись до постатей, пов'язаних з українською та сусідніми культурами.

У цьому контексті у 2022 році вулиця у Печерському районі української столиці, раніше названа на честь російського критика Миколи Добролюбова, отримала ім'я білоруського письменника Володимира Короткевича. Це знак поваги до творчості автора, вшанування спільних сторінок історії (Короткевич жив у Києві та навчався на філологічному факультеті Київського університету) та жест культурної солідарності з білоруським народом. Тут також бачимо прагнення включити білоруську культурну спадщину в ширший східноєвропейський простір пам'яті.

Вечори та акції пам'яті, приурочені до Ночі поетів, у Львові, Харкові, Києві, Одесі

Після подій 2020 року для білорусів Ніч поетів — символічна акція пам'яті жертв сталінських репресій 1930-х років — стала одним із символів єднання нації та спільною інклюзивною дією. Починаючи з 2021 року, заходи, присвячені Ночі поетів, проводяться і в Україні.

Пам'ять про знищену інтелігенцію, про Розстріляне відродження, про масові поховання в білоруських Куропатах та українських Биківнянських могилах нагадує, що імперське насильство не зникає саме собою, а пам'ять стає формою опору та зміцнення національної ідентичності. Для білорусів та українців цей досвід спільний: він вчить бачити цінність людського життя та свободи, розпізнавати загрози авторитаризму, не дозволяти стерти правду та солідарно захищати культуру й мову.

Культурна ініціатива ДЗЕЯ в Україні

ДЗЕЯ — білоруська культурна й громадська ініціатива в Україні, яка гуртує навколо себе білорусів та українців через поетичні вечори, мовні зустрічі, лекції, кінопокази, вшанування пам'яті й участь у міських фестивалях. Її діяльність створює простір для безпосередніх зустрічей, знайомства з білоруською культурою та спільного осмислення історичного досвіду двох країн.

Один із напрямів цієї роботи — Ніч поетів, присвячена пам'яті білоруських літераторів, знищених під час сталінських репресій. У 2026 році заходи до Ночі поетів відбулися в трьох містах України: Києві, Запоріжжі та Львові. До київської програми увійшли розмова про загиблих літераторів і паралелі в білоруській та українській історії, а також відкритий мікрофон із читанням поезії та прози під музичний акомпанемент. Такі зустрічі зближують білоруську пам'ять про розстріляних поетів з українською пам'яттю про «Розстріляне відродження», даючи змогу говорити про спільний досвід знищення національних культур і збереження їхньої спадщини.

Інший регулярний формат — зустрічі до Міжнародного дня рідної мови. Наприклад, 21 лютого 2026 року ДЗЕЯ разом із громадою «Калиновці» запрошувала на зустріч у київській галереї «Триптих Арт». Програма поєднувала лекцію про становлення й особливості сучасної білоруської мови, спільний диктант і квіз.

Важливе місце в діяльності ініціативи займає марш пам'яті білоруських добровольців, приурочений до дня народження Героя Небесної Сотні Михайла Жизневського, 26 січня. Жизневський — учасник Революції гідності та єдиний громадянин Білорусі, удостоєний звання Героя України, яке йому присвоїли посмертно у 2017 році. Марш у Києві вшановує його та інших білорусів, які загинули за Україну, і єднає білоруську й українську спільноти навколо пам'яті та солідарності.

Більш неформальний спосіб зустрічі культур — білоруська «Кропка Ў» на Фестивалі дерунів у 2023, 2024 і 2025 роках. ДЗЕЯ виступила ініціатором білоруської присутності на фестивалі, де «Кропка Ў» представляла білоруські деруни. Фестиваль також мав благодійну мету: частина прибутку від кожної точки спрямовувалася на актуальні збори для українського війська.

Культурна та просвітницька діяльність громади «Калиновці»

Громада «Калиновці», яка об'єднує ветеранів Полку Калиновського, їхні сім'ї та прихильників білоруського громадського руху в Україні, розвиває також культурну та просвітницьку діяльність. Її зустрічі знайомлять українську аудиторію з білоруською літературою та історією, створюючи простір для розмови про зв'язки між двома країнами.

23 квітня 2026 року громада «Калиновці» разом з ініціативою ДЗЕЯ організувала в Центрі сучасного мистецтва Запоріжжя зустріч, присвячену Змітраку Бядулі. Розмова про його життєвий і літературний шлях поєднувалася з обговоренням національного відродження 1920-х років. Окрім білоруських добровольців, до зустрічі долучилися місцеві жителі, для багатьох із яких це було перше знайомство з письменником.

Ще один приклад — організована громадою лекція українського історика Владислава Стародубцева. Вона була присвячена перетинам білоруських та українських революційних рухів, зв'язкам БНР і УНР, формуванню національних військ і співпраці в діаспорі. Такі події допомагають розглядати білоруську та українську історію у взаємозв'язку й обговорювати її значення для сучасних відносин.

«Дім Вільної Білорусі» у Львові

Майданчик, що розпочав роботу у Львові у вересні 2024 року з ініціативи білоруської спільноти та керівника благодійного фонду «Вільна Білорусь» Олексія Францкевича. Францкевич багато років займається білоруським громадським активізмом в Україні: у 2020 році він був серед ініціаторів Білоруського кризового центру у Львові, а після початку повномасштабної війни — фонду «Вільна Білорусь». Він допомагає білоруським добровольцям у складі ЗСУ, підтримує білорусів, які залишилися в Україні, займається популяризацією білоруської мови та білоруської присутності в українському публічному просторі.

«Дім Вільної Білорусі» поєднує громадську, культурну та меморіальну функції. Тут відбуваються культурні та громадські заходи, працює музейна

експозиція «Вільна Білорусь з Україною в серці», присвячена, зокрема, білорусам, які загинули, захищаючи Україну.

Значення цього майданчика полягає в тому, що він створює фізичний простір постійного контакту між білорусами та українцями. Він не лише зберігає пам'ять про білоруську участь в обороні України, а й робить білоруську присутність видимою в міському просторі Львова.

Курси білоруської мови у Львові

Проєкт, започаткований ще у 2021 році як ініціатива Білоруського кризового центру у Львові за підтримки української скаутської організації «Пласт». Спочатку вони були створені передусім для білорусів, які після репресій 2020 року опинилися в Україні та хотіли повернутися до рідної мови, але на заняття приходили й українці. Після початку повномасштабної війни курси було призупинено, а у 2024 році відновлено вже в Домі Вільної Білорусі. Нині вони проходять безкоштовно щонеділі; викладає правозахисник, філолог та журналіст Андрій Медведєв.

Тут додається ще один важливий пласт. Білоруська мова в Україні — це не лише мова емігрантської спільноти, а й мова національної меншини, яка має право на збереження та розвиток. Більше того, Україна офіційно включила білоруську до переліку мов національних меншин, на які поширюється Європейська хартія регіональних мов або мов меншин. А у 2024 році уряд України окремо вніс білоруську мову до переліку мов національних меншин та корінних народів, яким загрожує зникнення. Це означає, що йдеться не лише про культурну симпатію до білоруської мови, а й про потребу її реального збереження, навчання та передачі наступним поколінням.

Fem.Cultural Network та її проєкти

Fem.Cultural Network — білорусько-українська феміністична культурна ініціатива, яка виросла з багаторічної співпраці у сферах медіа, освіти та культури.

Одним із ранніх спільних проєктів став MediaLabFem / «Її справа / Яе справа» (2021), у межах якого молоді журналістки з Білорусі та України створювали портретні історії суспільно активних жінок. У 2022 році робота продовжилася через Female Freedom Film Festival у Берліні, Тбілісі та Чернівцях. У 2024 році в Берліні відкрився Fem*HUB Bridging Cultures — культурний та робочий простір для жінок і квір-людей з Білорусі та України, а також HerLibrary — бібліотека з понад 400 книгами авторок із обох країн та інших культурних контекстів. У 2025–2026 роках до цієї лінії додалися літературна лабораторія та резиденція для молодих авторок із Білорусі та України, які працюють із досвідом війни, вигнання та втрати дому.

На відміну від окремих разових культурних подій, Fem.Cultural Network формує довгострокову інфраструктуру білорусько-української взаємодії. Її особливість — поєднання культури, освіти, феміністичної перспективи та роботи з досвідом міграції та війни.

Фестиваль документального кіно «1084. На межі» (2022 та 2023)

Фестиваль документального кіно про Білорусь та Україну був запущений після початку повномасштабної війни в контексті нової реальності регіону (організатор — «Звяно/Ланка»). 1084 км — довжина кордону між Білоруссю та Україною, ця цифра в назві — символ розриву та зв'язку водночас. Фестиваль проходив в Україні: покази та дискусії відбулися в Києві, Бучі, Одесі, Тернополі та Луцьку. Усі заходи були безкоштовними, а пожертви спрямовувалися на закупівлю витратних матеріалів для VAC-терапії ран в українських військових і цивільних лікарнях.

Важливість «1084. На межі» — у поєднанні культурної програми з безпосередньою практикою солідарності. Фестиваль використовував кіно як спосіб говорити про Білорусь та Україну під час війни, водночас створюючи реальний механізм підтримки.

Форум білоруського культурного спротиву у Луцьку (2023)

Дискусійна програма була задумана як супровідна частина фестивалю «1084. На межі», але зрештою переросла в окрему велику подію. Вона дала білоруській та українській сторонам можливість не лише дивитися та обговорювати документальне кіно, а й відкрито говорити про війну, відповідальність, травми та майбутнє відносин між двома суспільствами.

Значення форуму — у створенні простору для безпосереднього діалогу в ситуації, коли на міждержавному рівні відносини Білорусі та України були суттєво ускладнені. Культура в цьому випадку виступила не просто темою обговорення, а механізмом відновлення горизонтальних зв'язків, вироблення взаєморозуміння та подолання недовіри.

Білорусько-український напрям роботи Бібліотеки та музею імені Франциска Скорини в Лондоні (2022–2026)

Білоруська бібліотека й музей імені Франциска Скорини в Лондоні розвиває співпрацю з українськими культурними та науковими інституціями, спрямовану на збереження й популяризацію літературної та історичної спадщини обох країн. У квітні 2026 року спільно з Українською бібліотекою й архівом імені Тараса Шевченка було організовано міжнародний симпозіум «Невідступна пісня», присвячений 90-річчю Віри Річ (1936–2009) — британської поетеси й перекладачки білоруської та української літератур англійською мовою. Симпозіум став майданчиком для осмислення її внеску в міжнародне представлення двох літератур і розвиток білорусько-українських культурних зв'язків. Програма симпозіуму і відеозаписи виступів.

Ще один напрям — участь у міжнародному проєкті «Білоруська політика й суспільство» спільно з конфедерацією американських університетських бібліотек Ivy Plus Libraries Confederation, зокрема бібліотеками Гарвардського, Стенфордського та Чиказького університетів. Проєкт передбачає систематичне архівування білоруських сайтів, Telegram-каналів та інших цифрових джерел, зокрема матеріалів про реакцію білоруського

суспільства на російське вторгнення в Україну, білоруську солідарність з українцями й роль Білорусі у війні. Ініціатива дає змогу зберегти вразливі цифрові свідчення для майбутніх досліджень і документування сучасної історії. Обидва напрями роботи бібліотеки сприяють збереженню спільної культурної пам'яті й роблять білоруський та український досвід доступнішим міжнародній дослідницькій спільноті.

«За нашу і вашу свободу» — виставка білоруської національної символіки, військової форми та нагород білоруського визвольного руху

Виставка, відкрита 19 вересня 2026 року в Національному музеї історії України у Другій світовій війні в Києві, організована спільно з білоруською Геральдичною радою «Пагоня» до 35-річчя прийняття біло-червоно-білого прапора та герба «Пагоня» як державних символів Білорусі. Експозиція представляє історію білоруської державності й національно-визвольного руху через символіку — від часів Полоцького князівства та Великого князівства Литовського, Білоруської Народної Республіки й Слуцького повстання до сучасних білоруських добровольців, які захищають Україну. Серед експонатів — історичні та сучасні прапори, військова форма, державні нагороди, проєкти національної символіки, паспорта й військової атрибутики майбутньої демократичної Білорусі. Виставка підкреслює білорусько-українську солідарність і роль білоруських добровольців у захисті України, використовуючи національну символіку як мову історичної пам'яті, ідентичності та спільної боротьби за свободу.

Музика

Музична сфера демонструє одну з найживіших форм білорусько-української культурної взаємодії. Тут можна спостерігати не лише виступи білоруських музикантів в Україні або твори, присвячені підтримці України, а й спільний репертуар, білорусько-українські колективи, участь білоруських професіоналів в українських культурних інституціях та поширення білоруської музичної традиції в міжнародному контексті.

Хор «Унія»

Чоловічий хор «Унія» після репресій 2020 року перетворився з білоруського колективу на міжнародну музичну спільноту. У його складі разом із білорусами виступають литовці, поляки та українці. Однією з перших реакцій хору на початок повномасштабної війни стало виконання української пісні «Ой у лузі червона калина». У сучасному репертуарі «Унії» присутні також білоруські, польські та українські колядки. Таким чином, хор став прикладом природнього поєднання білоруської та української музичних традицій у межах одного колективу.

Маргарита Левчук – музична й культурна діяльність

Оперна співачка Маргарита Левчук стала однією з найпомітніших білоруських музичних постатей у контексті білорусько-української солідарності. Вона виконувала український репертуар, зокрема пісню «Черемшина», брала участь у спільних музичних проєктах з українськими артистами й виступала перед білоруськими добровольцями та українськими військовослужбовцями в межах «Культурного десанту». Зараз Маргарита живе в Україні, де продовжує свою творчу й громадську діяльність. Нещодавно вона також розпочала серію відеороликів про життя білоруски в Україні, у яких ділиться особистими спостереженнями, радощами й складнощами щоденного життя, адаптації та взаємодії з українським суспільством (проєкт реалізується за підтримки програми ArtPower Belarus). Таким чином, діяльність Левчук виходить за межі музичної солідарності й стає формою культурного діалогу, який знайомить аудиторію з реальним досвідом білоруської присутності в сучасній Україні.

Пісня та кліп Лявона Вольського «Героям слава!»

Ця пісня була записана в перші тижні після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну. У записі разом із Лявоном Вольським брали участь білоруські музиканти Юрій Стильський та Олександр Помідоров, польський музикант Томаш Органек та Warsaw Freedom Orchestra. Музику та початковий текст написав Вольський, українську версію тексту підготував В'ячеслав Левицький. Самі автори визначали цей запис як свій музичний внесок у підтримку України та її боротьби проти російської агресії.

Це було пряме публічне звернення білоруських музикантів до України українською мовою. Пісня чітко пов'язує білоруську культурну присутність із підтримкою українського опору і водночас показує міжнародний характер цієї солідарності через участь польських музикантів. Вона стала одним із ранніх музичних висловлювань після 24 лютого 2022 року, в яких білоруські артисти відкрито стали на бік України.

Ірена Катвіцька

У 2022 році білоруська співачка та композиторка Ірена Катвіцька стала переможницею українсько-британського конкурсу Golden Time Talent, отримавши два дипломи I ступеня — у номінаціях «Фолк-вокал» та «Композитор. Вокальна музика». Для конкурсу вона обрала автентичний білоруський матеріал: баладу «Сілязенька» з Поозер'я та власну композицію «Вясна», засновану на білоруському фольклорному матеріалі. Цей приклад показує білоруську традиційну музику не лише як засіб солідарності, а й як самостійну мистецьку цінність, представлену в українському культурному полі.

Віталій Алексейонок та KharkivMusicFest

Білоруський диригент Віталь Алексейонок був художнім керівником KharkivMusicFest-2022. Після початку повномасштабного вторгнення фестиваль опинився під загрозою скасування, однак організатори

вирішили провести його — вже в умовах війни. 26 березня 2022 року відкриття відбулося на станції харківського метро «Історичний музей», яка використовувалася як укриття, під назвою «Концерт між вибухами». У програмі звучали твори Баха, Шуберта, Дворжака та Скорика, а також обробки українських народних пісень.

Алексейонок підкреслював, що фестиваль для нього — це не лише концерти, а й прояв волі до розвитку культури та громадянського суспільства. У результаті білоруський диригент виявився не просто учасником українського культурного життя, а одним із людей, які в найважчий період допомогли зберегти культурну присутність Харкова.

Білоруський зв'язок у створенні «Hey Hey Rise Up»

Окремий транснаціональний приклад — пісня Pink Floyd «Hey Hey Rise Up» за участю Андрія Хливнюка, записана у 2022 році на підтримку України. До її створення опосередковано долучилися засновники Білоруського Вільного театру Наталя Коляда та Микола Халезін: ще у 2015 році в межах музичного фестивалю Staging a Revolution вони познайомили Девіда Гілмора з музикантами «Бумбоксу». Пізніше ця мережа давніх контактів стала одним із чинників, які допомогли виникнути новій міжнародній колаборації. У результаті український вокал Хливнюка на основі «Ой у лузі червона калина» став центральним елементом композиції Pink Floyd.

SPIEVY z-pad mosta

Жіночий хор виник у Варшаві у 2023 році. У його складі є емігрантки з Білорусі та України. Хор досліджує та виконує давні білоруські жіночі пісні, а також репертуар культурного прикордоння, зокрема пісні України, Польщі та Литви. Його діяльність виходить за межі концертного формату: хор проводить відкриті співи та освітні заходи, бере участь у ритуальних і перформативних проєктах, працює із сучасними музикантами та митцями.

Загалом музика показує найбільш безпосередню форму білорусько-українського культурного зближення. Вона працює одночасно як інструмент солідарності, простір спільної творчості та канал представлення білоруської культури в Україні. Водночас окремі приклади — від «Унії» до участі Алексейонкау KharkivMusicFest — свідчать про поступовий перехід від разових акцій підтримки до більш сталих професійних та людських зв'язків між білоруськими та українськими музичними спільнотами.

Пісня українського музиканта Дмитра Мітусова «Колискова» («Калыханка») у спільному виконанні з білоруським гуртом Dzieciuki (2026)

Білорусько-український музичний проєкт, реалізований завдяки дружнім зв'язкам і волонтерській співпраці. Білоруський музикант Алесь Денисов, лідер гурту Dzieciuki, разом з українським музикантом із Києва Дмитром Мітусовим створили спільну версію пісні, яку представили на фестивалі

білоруської музики Graj у Варшаві у вересні 2026 року. Ініціатива стала прикладом безпосередньої творчої співпраці білоруських та українських музикантів, заснованої на особистих зв'язках, взаємній підтримці й культурній солідарності.

Благодійний концерт Сергія Башликевича в Києві у 2026 році

18 вересня 2026 року в Києві відбувся благодійний концерт Сергія Башликевича, лідера гурту Leibonik. Це був перший концерт білоруського музиканта в Україні після початку повномасштабного російського вторгнення. Завдяки концерту вдалося закрити збір на потреби Полку Калиновського.

Подія поєднала живу білоруську музику з практичною підтримкою оборони України. Приїзд виконавця став жестом особистої солідарності й нагодою для безпосередньої зустрічі зі слухачами.

Театр

У театральних проєктах на перший план виходить не стільки представлення двох культур поруч, скільки створення спільного простору переживання та висловлювання. Війна, еміграція, втрата дому, репресії та пам'ять стають темами, з якими білоруські та українські учасники працюють разом. Саме це робить театр особливо важливим форматом: він дозволяє не просто розповідати про різний досвід, а порівнювати його, переживати колективно та перетворювати на спільний художній матеріал.

Ще одна істотна риса цього розділу — багатомовність і змішаність культурних кодів. Білоруська, українська, польська, російська та англійська мови існують в одному сценічному просторі, часто без жорсткого поділу між «своїм» і «чужим». Це точно відображає реальність еміграції та життя між кількома країнами, а також показує культурну спільноту як складну, рухому та багатоголосу.

Водночас частина проєктів уже виходить за межі окремих постановок і починає формувати триваліші зв'язки та спільноти. Особливо важливо, що до цього процесу залучаються не лише професійні артисти, а й діти, підлітки, біженці, люди з особистим досвідом війни та репресій. У такому випадку сцена стає не лише місцем показу, а й простором адаптації, взаємної підтримки та створення нових зв'язків.

«Дзікае паляванне караля Стаха»: білорусько-українська театральна колаборація

Опера «Дзікае паляванне караля Стаха» Білоруського Вільного театру стала яскравим прикладом живої білорусько-української культурної співпраці в умовах війни та вигнання. Разом із білоруськими акторами на сцену виходили українські оперні співаки (головні партії виконали українці Андрій Бондаренко та Тамара Калінкіна), диригентом був Віталій Алексейонок — білорус, який мав

досвід співпраці з Харківським оперним театром. Постановка була номінована на головну британську театральну нагороду Olivier Awards.

Вистава «Па што ідзеш, воўча?» — театральна постановка на основі повісті білоруської авторки Єви Вежнавець

Проєкт об'єднав білоруських акторок Світлану Зеленковську та Євгенію Кульбачну, українську акторку Ольгу Григораш та польську акторку Моніку Давідзюк, а польська режисерка Моніка Добравлянська вибудувала дію як багатомовний проєкт про прикордоння та спільний досвід регіону. Ідея народилася у творчій лабораторії InexKult «Мультилінгвізм на сцені», після читань у Варшаві та Берліні відбулася прем'єра у Білостоці, виставу також показали у Варшаві та на театральному фестивалі в Авіньйоні. На сцені звучить п'ять мов (білоруська, українська, польська, англійська та російська), причому мови не розподілені «за ролями» і не є характеристикою певного персонажа, а переплітаються. Це відображає змішану ідентичність регіону, досвід міграції та вигнання, комунікацію через різні культурні коди.

«Мати. Пісня під час війни»: спільний жіночий голос Білорусі, України та Польщі

Вистава, створена режисеркою Мартою Гурницькою разом із хором із 21 жінки з України, Білорусі та Польщі. В основі — реальні історії матерів та дітей, яких торкнулася війна: біженок із Маріуполя, Києва, Ірпеня, Харкова, а також жінок, які їм допомагали. Вистава побудована як колективний хор — жінки співають, скандують і промовляють тексти різними мовами, поєднуючи народні пісні, особисті свідчення та сучасні висловлювання. Це також політичне висловлювання про війну з жіночої перспективи: про насильство, страх, відповідальність і способи виживання.

«Як справи»: білорусько-український театр свідчень про війну

Виставу «Як справи» *(How are you)* створив у Варшаві **Team Theatre** — група артистів-біженців із Білорусі та України. Прем'єра відбулася у травні 2022 року, а в лютому 2023 року виставу показали на сцені TR Warszawa. Постановка побудована на особистих спогадах та свідченнях людей, які пережили війну, зокрема з Києва, Вінниці, Бучі та Маріуполя. Вистава йде білоруською, українською та російською мовами. Таким чином, білоруський та український досвід вимушеної міграції та війни вперше опинилися в одному документальному театральному просторі.

«Postchildhood. Postescape»: білорусько-український досвід очима підлітків

Білоруський Вільний театр у Варшаві створив виставу «Postchildhood. Postescape» за участю учнів театральної школи Free Artist — підлітків із Білорусі та України, які опинилися в еміграції. Вистава була побудована на їхніх особистих історіях. Частина учасників стала «двічі біженцями»: спочатку вони залишили Білорусь через репресії, а після цього опинилися

в Україні, де їхні сім'ї знайшли прихисток, і знову були змушені тікати через російське вторгнення. Так театр став простором, де білоруська та українська молодь разом переосмислює досвід вигнання, війни та сімейних відносин.

«Купалінка»: білорусько-українська театральна спільнота у Варшаві

Театр і школа «Купалінка» виникли у Варшаві як білоруська ініціатива, але після початку повномасштабної війни до них долучилися українські діти та дорослі. Сьогодні групи об'єднують білорусів та українців різного віку, а вистави використовують білоруську та українську мови, жести й рух як засоби взаєморозуміння. Таким чином, «Купалінка» вийшла за межі формату окремого театрального проєкту та стала постійною білорусько-українською культурною інфраструктурою в еміграції.

Висновки та рекомендації

Мапінг показує, що після 2022 року білорусько-українська культурна співпраця не зникла разом із фактичним припиненням міждержавних контактів. Навпаки, вона перейшла в горизонтальний та децентралізований формат, заснований на професійних і особистих зв'язках авторів, перекладачів, кураторів, журналістів, активістів та незалежних організацій. Близько півсотні виявлених проєктів у літературі, медіа, візуальному мистецтві, театрі, музиці, освіті та меморіальних практиках свідчать, що це вже не сукупність поодиноких жестів солідарності, а реальне й різноманітне поле культурної співпраці.

Водночас змінилася і сама якість цієї взаємодії. У центрі багатьох проєктів — не просто взаємне знайомство двох культур, а спільне осмислення війни, репресій, вигнання, втрати, пам'яті, мови та відповідальності. Особливу роль відіграє переклад: українська література входить у білоруський культурний простір, білоруська — в український, а разом із текстами передаються способи опису та осмислення власного досвіду. Паралельно виникають більш стійкі форми співпраці — резиденції, архіви, бібліотеки, медіа, освітні курси, спільноти та фізичні культурні майданчики. Таким чином, співпраця створює не лише окремі культурні продукти, а й нові зв'язки між людьми та інституціями.

Головна проблема при цьому — розрив між масштабом зробленого та рівнем його системної підтримки. Значна частина проєктів виникла завдяки волонтерській роботі, особистим коштам, краудфандингу або невеликим грантам, часто в межах програм, які не ставили білорусько-українську співпрацю своєю основною метою. Така модель довела свою життєздатність, але залишається вразливою: надто багато залежить від окремих людей, їхніх особистих ресурсів та здатності продовжувати роботу в умовах війни, репресій та еміграції.

Тому наступним етапом має стати не просто збільшення кількості спільних подій, а перехід від точкової проєктної логіки до довгострокової програми,

яка підтримувала б переклади та видання, резиденції, мобільність, спільні дослідження, медійні та освітні проєкти, архівування вже зробленого, а також довгострокову роботу з аудиторіями. Окремим напрямом має стати підтримка нових білорусько-українських професійних мереж і спільнот, які виникають не лише навколо окремих проєктів, а й як тривалі форми співпраці.

Ще один істотний дефіцит — нестача сталих майданчиків для розмови про самі рамки білорусько-українських відносин. Потрібні не лише спільні культурні продукти, а й регулярні майданчики для обговорення складних питань історичної пам'яті, мови, взаємного сприйняття та майбутнього відносин між двома культурними спільнотами. Окремі приклади вже існують (Форум білоруського культурного спротиву в Луцьку, культурна панель Форуму Острозьких та інші ініціативи), але поки вони залишаються радше окремими випадками, ніж сталою інфраструктурою діалогу.

Такий діалог потрібен на кількох рівнях: між дослідниками, кураторами, авторами, журналістами та культурними інституціями; між професійними спільнотами; а також у ширшому публічному просторі. Особливо важливо, щоб деколоніальний підхід не залишався мовою вузького експертного середовища. Його варто перекладати у доступні для широкої аудиторії формати: медіа, подкасти, освітні програми, відкриті дискусії, спільні дослідження, літературні та мистецькі проєкти. Це дозволить перейти від реакції на окремі кризи до більш свідомого та довгострокового формування культури взаєморозуміння.

У ситуаціях, де пряма комунікація ускладнена через накопичену недовіру, різницю політичних контекстів або відсутність безпечного нейтрального простору, європейські культурні інституції можуть виступати фасилітаторами та посередниками. Їхня роль може полягати в тому, щоб надавати майданчик, ресурс, експертизу та умови для тривалої професійної комунікації. Важливо, щоб таке посередництво не підміняло білоруські та українські голоси, а, навпаки, підтримувало безпосередній діалог і допомагало робити його більш стійким та рівним.

Таким чином, білорусько-українську культурну співпрацю не потрібно створювати з нуля, оскільки її основа вже існує. Вона сформувалася з окремих ініціатив, професійних зв'язків, спільнот та інституційних практик, які виникли останніми роками. Сам мапінг дозволяє побачити їх не як набір розрізнених випадків, а як елементи екосистеми культурної взаємодії, яка формується просто на наших очах.

Наступне завдання — створити для цієї екосистеми необхідні умови для розвитку: довгостроковий ресурс, механізми підтримки, професійні мережі, майданчики для регулярного діалогу та стратегічну рамку. При цьому важливо не інституціалізувати співпрацю «згори», а посилити ті горизонтальні зв'язки та ініціативи, які вже довели свою життєздатність. Саме вони можуть стати основою нової моделі білорусько-українських культурних відносин — більш рівної, деколоніальної, суб'єктної та орієнтованої не лише на реакцію на кризи, а й на спільне формування майбутнього.

У цьому сенсі мапінг — не лише фіксація зробленого, а й відправна точка для наступного етапу. Він показує, що необхідний людський та професійний потенціал уже існує. Питання тепер не в тому, чи можлива білорусько-українська культурна співпраця, а в тому, як створити умови, щоб вона стала стійкою та довгостроковою частиною відносин між двома культурними спільнотами.

Звіт підготовлено експертами Білоруської ради культури спільно з Данським культурним інститутом, 2026

Маєте запитання, ідеї чи коментарі?

Будемо раді вашим відгукам і пропозиціям щодо подальшого розвитку дослідження.

Контакт: info@byculture.org